

دانشگاه تبریز
دانشکده الهیات و علوم اسلامی
گروه فقه و حقوق اسلامی

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته ی فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان فارسی

بررسی جرم شناختی نشر فایل‌های شخصی در فضای مجازی با تاکید بر فقه امامیه

استاد راهنما

دکتر رضا الهامی

استاد مشاور

دکتر محمد امین فرد

پژوهشگر

کاظم ذبیحی قراداغلو

تابستان ۱۴۰۰

حاشیه
بر حرمین

تقدیر و تشکر:

سپاس و ستایش از آن خداوندی است که توفیق علم آموزی را بر بنده حقیر اعطا فرموده است و حالا مجال آن را فراهم کرده است تا بر دفاع از پایاننامه بپردازیم.

از کلیه افرادی که در نوشتن این پایاننامه با ارائه راهنمایی هایشان، همچون چراغی در دل شب، راه حقیقت را بر ما روشن ساختن، تقدیر و تشکر ویژه ای داریم.

از آقای دکتر رضا الهامی که به عنوان استاد راهنمای بنده بودند و در نگارش کل پایاننامه ما را راهنمایی نمودند تقدیر و سپاس فراوان دارم. ان شاء الله لایق دفاع باشیم و بتوانیم حق مطلب را ادا کنیم.

از آقای دکتر محمد امین فرد که استاد مشاور بنده بودند و با مشاوره های دقیق، مسیر صحیح را برای ما به ارمغان آوردند و البته فراتر از حق مشاوره، در این زمینه ما را راهنمایی نمودند. تقدیر و سپاس فراوان داریم.

و همچنین از تمام اساتید که در طول دوره کارشناسی ارشد، حق استادی بر ما داشته اند تقدیر و تشکر و قدردانی ویژه ای داریم.

فهرست مطالب

- ۱- مقدمه..... ا
- ۲- بیان مساله:..... ب
- ۳- سوالات تحقیق ..... ج
- ۴- فرضیات تحقیق ..... ج
- ۵- بررسی منابع:..... ج
- ۶- مواد و روشها ..... د
- ۷- نتایج مورد انتظار ..... د
- ۸- معیار ارزیابی داوران محترم ..... د
- فصل اول: کلیات و مفاهیم ..... ه
- ۱- مفاهیم..... ا
- ۱-۱- مفهوم جرم شناسی..... ا
- ۲-۱- ویژگی های جرم شناسی ۲
- ۱-۲-۱- چند معنایی بودن ۲
- ۲-۲-۱- نظری و کاربردی بودن..... ۳
- ۱-۲-۳- بهره گیری از موازین اخلاقی ۴
- ۱-۲-۴- جرم شناسی فرهنگی ۵
- ۱-۳-۱- فایل های شخصی..... ۶
- ۱-۴-۱- مفهوم حریم خصوصی..... ۶
- ۱-۵-۱- تاریخچه توجه به حریم خصوصی..... ۷
- ۱-۶-۱- حق حفظ حریم خصوصی ۸
- ۱-۷-۱- مصادیق نقض حریم خصوصی ۱۰
- ۱-۸-۱- افشای فایل شخصی..... ۱۰

- ۱-۹-فضای مجازی.....۱۱
- ۱-۱۰-مفهوم فضای مجازی.....۱۱
- ۱-۱۱-ویژگی های فضای مجازی.....۱۲
- ۱-۱۲-اقسام فضای مجازی.....۱۴
- فصل دوم: نشر فایل های شخصی.....۱۵
- ۲-۱- نشر فایل های شخصی ۱۶
- ۲-۲- نشر فایل های شخصی در حقوق.....۱۶
- ۲-۳-نشر فایل های شخصی در فقه.....۱۸
- ۲-۳-۱-آیات:.....۱۹
- ۲-۳-۲-روایات:.....۲۰
- ۲-۴-حکم نشر فایل های شخصی در فقه ۲۱
- ۲-۴-۱-قاعده لا ضرر و لا ضرار ۲۱
- ۲-۴-۲-قاعده حفظ مصلحت ۲۲
- ۲-۴-۳-قاعده سد ذرایع ۲۲
- ۲-۴-۴-قاعده نفی سبیل ۲۲
- ۲-۴-۵-قاعده وجود دفع ضرر محتمل ۲۳
- فصل سوم: نهادهای پیشگیرانه فقه در ارتباط با نشر فایل های شخصی در فضای مجازی.....۲۴
- ۳-۱-انواع نهادهای پیشگیرانه ۲۵
- ۳-۱-۱-نهاد حسبه ۲۵
- ۳-۱-۱-۱-نهادهای پیشگیرانه کیفری:.....۲۵
- ۳-۱-۱-۱-۱-پلیس.....۲۶
- ۳-۱-۱-۲-دادگاه ۲۷
- ۳-۱-۱-۳-پیشگیری و کنترل جرم توسط تعزیرات.....۲۸

۲۸.....	۳-۱-۱-۱-۴- زندان:
۲۹.....	۳-۱-۱-۲- نهادهای غیر کیفری:
۲۹.....	۳-۱-۲-۱- دولت و پیشگیری از جرم:
۳۰.....	۳-۱-۲-۱- آموزش اخلاق حرفه ای:
۳۲.....	۳-۱-۲-۲- گزارش دهی به مردم:
۳۲.....	۳-۱-۲-۱- حمایت از بزه دیدگان و عدالت ترمیمی:
۳۳.....	۳-۲-۱- نهاد خانواده :
۳۴.....	۳-۲-۱- نهاد امر به معروف و نهی از منکر:
۳۵.....	۳-۲-۱- تعریف:
۳۶.....	۳-۲-۱- مراتب:
۳۹.....	۳-۳-۲- شرایط:
۴۰.....	۳-۳-۲-۱- کارکرد امر به معروف و نهی از منکر:
۴۴.....	۳-۲-۱- نظارت و کنترل اجتماعی:
۴۶.....	۳-۲-۱- صلح رحم؛ کنترل و نظارت خویشاوندی:
۵۱.....	فصل چهارم: اقدامات پیشگیرانه فقه در ارتباط با نشر فایل های شخصی در فضای مجازی.....
۵۲.....	۴-۱- اقدامات پیشگیرانه و ویژگی های آن:
۵۴.....	۴-۲- انواع اقدامات پیشگیرانه :
۵۵.....	۴-۲-۱- اقدامات پیشگیرانه کیفری:
۵۶.....	۴-۲-۲- اقدامات پیشگیرانه غیر کیفری:
۵۶.....	۴-۲-۲-۱- اقدامات پیشگیرانه وضعی در فقه :
۵۷.....	۴-۲-۲-۲- اقدامات پیشگیرانه اجتماعی در فقه :
۶۲.....	نتیجه گیری و پیشنهادات :
۶۳.....	منابع فارسی:
۶۶.....	منابع عربی:

نام خانوادگی: ذبیحی قراداغلو		نام: کاظم	
عنوان پایاننامه: بررسی جرم شناختی نشر فایل های شخصی در فضای مجازی با تاکید بر فقه امامیه			
استاد راهنما: دکتر رضا الهامی		استاد مشاور: دکتر محمد امین فرد	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد		دانشگاه: تبریز	
رشته: فقه و مبانی حقوق اسلامی			
دانشکده: الهیات و علوم اسلامی		تاریخ فارغ التحصیلی: تابستان ۱۴۰۰	
کلمات کلیدی: جرم شناسی، فضای مجازی، فقه امامیه، فایل شخصی			
<p>چکیده: با گسترش تکنولوژی، زندگی در فضای مجازی به واقعیت انکارناپذیر تبدیل شده است. جرم انتشار فایل‌های و اسرار شخصی در فضای مجازی یکی از جرایم سایبری است که زمینه‌های بروز جرایم رایانه‌ای را فراهم می‌کند. فایل‌های شخصی از جمله مصادیق حریم خصوصی است که با گسترش تکنولوژی، بیش از پیش نشر آن در فضای مجازی ممکن شده و تمام مراحل زندگی را فراگرفته است. پژوهش حاضر، ضمن پرداختن به فایل‌های شخصی و مصادیق آن جرم شناسی نشر این قبیل فایل‌ها مورد بررسی قرار گرفته و نهادهای فقهی که در ارتباط با اصلاح رفتار فرد و جامعه موثر است معرفی گردیده و سعی شده است، با بیان راهکارهای پیشگیرانه فقه امامیه در زمینه نشر فایل‌های شخصی، در جهت حفظ امنیت کاربران فضای مجازی، موجب افزایش آگاهی‌های کاربران فضای مجازی شود. روش تحقیق بصورت توصیفی و تحلیلی می‌باشد بدین صورت که بعد از جمع‌آوری داده‌ها، به صورت تحلیلی نگاشته شده است.</p>			

۱- مقدمه:

جرم شناسی به عنوان یک دانش میان رشته ای، همانگونه که از نام آن بر می آید، دانش مطالعه جرم است. در حقیقت، جرم شناسی به دنبال آن است تا با مطالعه و تحلیل جرم، مجرم، محیط اجتماعی و موقعیت های پیش جنایی به شناسایی علل و عوامل بزهکاری پرداخته و در واقع معمای ارتکاب بزه را رازگشایی کند و پی به چرایی ارتکاب جرم و تکرار آن ببرد. همین، سبب شده تا یافته های این دانش کاربردی بوده و در مسیر پیشگیری و کنترل جرم مورد استفاده قرار گیرد^۱

فضای مجازی از جمله مفاهیمی است که با گسترش تکنولوژی در دهه ها اخیر در تمام مراحل زندگی جوامع بشری به چشم می خورد. انتقال فضای فیزیکی و واقعی به فضای مجازی در سال های اخیر، در رشته ها و مصادیق متعدد ایجاد شده است و بعد به طی سال های بعدی با تبدیل شدن آن به عرف، زندگی در فضای مجازی حالت عادی انگاری شده و بدون آن زندگی دچار وفقه می گردد. جرم انتشار فایل های شخصی در فضای مجازی، یکی از جرائم سایبری است که زمینه های بزهکاری و بزه دیدگی را به خوبی فراهم می نماید. در بسیاری از کشورهای جهان برای مقابله با جرائم فضای مجازی، قوانینی تصویب شده است. اولین قانون مقابله با جرائم سایبری در سال ۱۹۷۴، در آمریکا به تصویب رسیده است. در ایران نیز در سال ۱۳۸۸/۰۳/۰۵ در مجلس شورای اسلامی قانونی به نام قانون جرائم رایانه ای با ۵۶ ماده به تصویب رسید تا کمک حال پلیس فتا در جهت جلوگیری از جرائم فضای مجازی باشد.

«حریم خصوصی، یکی از ابعاد زندگی انسان است که محرمانه و خصوصی بوده و هیچ کس تحت هیچ شرایطی حق ورود، تجاوز به آن را ندارد. به عبارت دیگر می توان گفت که حریم خصوصی حقی است که شامل تمام اشخاص حقیقی و حقوقی بوده و تمام اطلاعات موجود در این زمینه که مخصوص به این افراد باشد به دیگران منتقل نمی شود و هیچ کس نیز حق تجاوز به آن ها را ندارد چرا که این اطلاعات از امور سری آنها است و دیگران نباید از آن مطلع گردند. حریم خصوصی نام دارد.»^۲

در رابطه با نشر تصاویر خصوصی که از طریق سیستم های رایانه ای و ارتباطی و مخابراتی صورت می گیرد در این راستا قانون جرایم رایانه ای در ماده ۱۷ اعلام داشته است که :

« هر شخصی که توسط سامانه ها و شبکه های رایانه ای یا مخابراتی تصویر، فیلم، اسرار یا هر اطلاعات دیگری که مربوط به حریم خصوصی بوده است را منتشر کند و یا در دسترس دیگران قرار دهد و همین عامل منجر به ضرر و هتک حرمت به فرد گردد، به .... محکوم خواهد شد.»

۱- نجفی ابرند آبادی، علی حسین، ۱۳۹۱، تقریرات جامعه شناسی جنایی (جامعه شناسی جرم)، ص ۵۰

۲- انصاری، باقر و دیگران، ۱۳۸۱، مسئولیت مدنی ناشی از ارتباطات اینترنتی، ص ۱۰

واقیعت این است که در تمام زمانها همواره افرادی هستند که قصد دارند از اطلاعات و اسرار شخصی دیگران آگاه شده از آن سوء استفاده کنند. کافی است تنها بایک جستجوی ساده در اینترنت، به حجم بسیاری از افرادی که به اسرار و اطلاعات شخصی افراد دست یافته و آن را در فضای های مجازی و فیزیکی نشر دادند پی ببریم.

۲- بیان مساله:

با توجه به اینکه فضای مجازی آزادی بیشتری نسبت به فضای حقیقی و فیزیکی دارد و کاربران آن به دلیل احساس آزادی بیشتر دست به اقداماتی می زنند که به هیچ وجه در فضای فیزیکی قادر به انجام آن نیستند. چرا که کاربران با هدف های مختلفی من جمله جهت پر کردن اوقات فراغت خود و سرگرمی دست به نشر فایل های شخصی در فضای مجازی بپردازند. هرچند نهادهای کیفری برای افرادی که فایل های شخصی افراد را در فضای مجازی نشر می دهند مجازاتی تعیین کرده است (پلیس، دادگاه، تعزیرات، زندان) اما این مجازات چندان راه گشا نیست و لازم است اقدامات پیش گیرانه بیشتری صورت گیرد بهمین خاطر به نهادهای فقهی که در اصلاح فرد و جامعه موثر است پرداخته می شود تا مانع بیشتر وقوع جرایم رایانه ای شود. نهادهای اصلاح و پیشگیری غیر کیفری ۱- دولت ۲- آموزش اخلاق حرفه ای ۳- نهاد خانواده ۴- نهاد امر به معروف و نهی از منکر ۵- نظارت و کنترل اجتماعی ۶- صله رحم؛ نظارت و کنترل خویشاوندی ۷- نقش موثر اخلاق در پیشگیری از بزه و انحرافات

راهکارهای پیشگیری:

۱. وضع قانون: وضع قوانین یکی از مهم ترین راه های پیشگیری از وقوع جرم در جوامع به شمار می رود. همزمان با پیشرفت های علمی و به تبع آن گسترش فناوری، نیاز به اصلاح قوانین و همچنین وضع قوانین جدید به شدت احساس می شود.

در قانون جرایم رایانه ای در فصل پنجم (هتک حیثیت و نشر اکاذیب) در ماده های ۷۴۴، ۷۴۵ و ۷۴۶ در مورد نشر فایل های شخصی، هرچند مجازاتی را تعیین کرده است اما با توجه به اهمیت مساله و به واقعیت پیوستن فضای مجازی و انتقال زندگی از فضای حقیقی به فضای مجازی لازم است قانون گذار در ماده های فوق تجدیدنظر کند تا از این طریق از نشر فایل های شخصی در فضای مجازی پیشگیری گردد.

۲. راهکارهای بیان شده توسط فقه امامیه:

فقه امامیه به عنوان مهمترین و برجسته ترین منبع نظام حقوقی ایران، اقدام به توصیه هایی کرده که بکار بستن آنها موجب پیشگیری از انتشار فایل های شخصی در فضای مجازی می باشد. هرچند در فقه امامیه اصطلاح حریم خصوصی مشخصاً به کار نرفته است اما تحت تعابیری همچون؛ حق مالکیت، حق ممنوعیت تجسس و تفتیش، ممنوعیت آشکار سازی اسرار و... مورد حمایت قرار گرفته است. در دین اسلام نیز تاکید شده است که افراد از تجسس و تفتیش و پی بردن به اسرار و فایل های شخصی دیگران خود داری کنند.

یکی دیگر از راهکارهای که توسط فقه امامیه بیان گردیده است اهمیت دادن به اجتماع از طریق افزایش آگاهی افراد جامعه و کاهش فرصت مجرمان است.

در این پایاننامه ضمن پرداختن به نهادهای کیفری و غیر کیفری در اصلاح رفتار فرد و جامعه، به ارائه راهکارهای فقه امامیه در جهت پیشگیری از جرم نشر فایل‌های شخصی در فضای مجازی پرداخته خواهد شد.

۳- سوالات تحقیق:

در این قسمت از پایاننامه لازم است به سوالات تحقیق که به دو صورت «سوال اصلی» و «سوال فرعی» تقسیم می شود پرداخته می شود.

سوال اصلی:

نشر فایل‌های شخصی در فضای مجازی در فقه امامیه چه حکمی دارد؟

سوالات فرعی:

۱. ملاک اسرار و فایل‌های شخصی از دیدگاه فقه و حقوق چیست؟
۲. راهکار جرم شناسان فقه امامیه در جهت پیشگیری از نشر فایل‌های شخصی در فضای مجازی چیست؟
۳. نهادهای فقهی در ارتباط با اصلاح رفتار فرد و جامعه در خصوص انتشار اسرار و اطلاعات افراد کدامند؟

۴- فرضیات تحقیق:

در فقه امامیه تاکید شده است که افراد به امور و اسرار دیگران تجاوز نکرده و در آن به تفتیش و تجسس نپردازند. نشر فایل‌های شخصی هم جزئی از حریم خصوصی افراد می باشد که از نگاه فقه حرام دانسته شده است. همانطور که در قانون مجازات اسلامی، تجسس و تفتیش در امور شخصی افراد جرم محسوب می شود.

۱. هم در فقه و هم در حقوق، ممنوعیت آشکار سازی اسرار مورد حمایت قرار گرفته است. زیرا زندگی هر فردی بسته به آبرو، حیثیت و شخصیت اجتماعی او می باشد. از بین بردن آبرو و حیثیت افراد با نشر فایل‌های شخصی در فضای مجازی، حیات اجتماعی او را متزلزل می گردد.
۲. رویکرد فقه امامیه در پیشگیری از جرم، رویکرد پیشگیری غیر کیفری است. با توجه به اینکه پیشگیری غیر کیفری دو نوع است (پیشگیری وضعی، پیشگیری اجتماعی) پیش گیری وضعی، شامل مجموعه ای از شیوه ها و راهکارهای غیر کیفری است که شیوه هایی را به طریق مختلف که موجب کاهش جرم و اقدامات خطرناک می شود، به کار می گیرد تا از ارتکاب جرم پیشگیری کند. اما پیشگیری اجتماعی، با مداخله در فرآیند رشد، بهبود شرایط زندگی، سالم سازی محیط اجتماعی، جامعه پذیری و تربیت صحیح بدنبال حذف یا کاهش علل جرم زا، در نتیجه پیشگیری از بزهکار است. فقه امامیه برجسته ترین پیش گیری را، پیشگیری اجتماعی می داند.
۳. نهاد امر به معروف و نهی از منکر، نهاد خانواده، نظارت و کنترل اجتماعی، حکومت و اجرای حدود، تعزیرات.

۵- بررسی منابع:

با توجه به اینکه مفهوم فضای مجازی از مسایل و امور جدیدی است که به تازگی وارد پژوهش های علمی شده، بنابراین موضوع پایاننامه که؛ بررسی جرم شناختی انتشار اطلاعات شخصی در شبکه های مجازی با تاکید بر فقه امامیه می باشد تا کنون در این زمینه پژوهش مستقلی انجام نشده است بنابراین منابعی که نزدیک به موضوع حاضر هستند را در ادامه بیان می کنیم.

غفاری، صالح، ۱۳۹۷، رساله ای با عنوان هرزه نگاری در فضای مجازی در نظام عدالت کیفری ایران در دانشگاه مازندران نگاشتند.

این رساله در سه فصل کلی تدوین شده است: در فصل اول به مفاهیم و کلیات پرداخته است. در فصل دوم که می توان گفت بخش اصلی رساله است به تحلیل جرم نگاری در حقوق کیفری ایران طبق قوانین موجود پرداخته و در فصل سوم به گفتمان جرم شناختی می پردازد.

زر رخ، احسان، ۱۳۸۹، پایان نامه ای با عنوان جرم شناسی در فضای مجازی در دانشگاه (موسسه آموزش عالی غیر انتفاعی و غیر دولتی) شهید اشرفی نگاشته اند. نویسنده در این پایان نامه جرایم مجازی را از نگاه جرم شناسی مورد بررسی قرار داده است.

۶- مواد و روش ها:

روش انجام تحقیق بصورت تحلیلی-توصیفی می باشد. و برای جمع آوری داده های تحقیق از روش کتابخانه ای و فیش برداری از پایاننامه در زمینه مبانی جرم شناسی فقه امامیه صورت می پذیرد.

۷- نتایج مورد انتظار:

- کاربردهای پیشگیرانه در ارتباط با انتشار فایل های خصوصی
- کاربردهای تقنینی در حوزه قانونگذاری در حوزه فضای مجازی
- کاربردهای آموزشی و پژوهشی برای دانشگاهیان، سازمان ها و به طور کلی عموم مردم

۸- معیار ارزیابی داوران محترم:

- جنبه نوآوری تحقیق
- نتیجه گیری مناسب
- نگارش صحیح پیروی از فرمت نگارشی استاندارد

فصل اول: کلیات و مفاهیم

با توجه به اینکه پایان نامه از سه مولفه اصلی (جرم شناسی، فایل های شخصی، فضای مجازی) تشکیل شده بهمین خاطر، فصل اول به مفاهیم و کلیات اشاره دارد؛ که به ارائه تعاریف در مورد سه مولفه فوق پرداخته شده است تا با تعیین حدود و ثغور آن، وارد حریم خصوصی نشر فایل های شخصی در فضای مجازی شده تا موضوع نسبت محرمانه بودن این شیوه ها به طور مشخص مطرح و بررسی گردد.

۱- مفاهیم:

پیش از بحث و بررسی راجع به توصیفات، سوالات، چالش ها در هر زمینه ای مقتضی است راجع به مفاهیم و تعاریف هر یک از عناوین مشمول این موارد برای روشن شدن موضوع بحث، توضیحاتی ارائه شود.

۱-۱- مفهوم جرم شناسی:

تعاریف گوناگونی برای جرم شناسی صورت گرفته است که به برخی از آن ها در زیر اشاره می گردد.

از دیدگاه دور کیم، جرم شناسی اعمالی است که وقتی واقع می شوند واکنشی را ایجاد می کنند که در عرف به آن واکنش کیفری می گویند. نکته قابل توجه طبق تعریف فوق این است که واژه «اعمال» در قانون کاربرد و کارایی ندارد و قانون گذار به جای آن از واژه «جنایت» استفاده کرده است. بنابراین عمل و واکنش یک اصطلاح جامعه شناسی است که پای جرم شناسی را به علم جامعه شناسی می کشاند.

در واقع جرم شناسی عبارت است از نتایج ترکیب و تطبیق یافته های رشته هایی مانند انسان شناسی، جامعه شناسی و ... در رابطه با جرم و مجرمین است. پس جرم شناسی باید به مطالعه جرم بپردازد و تنها از علوم دیگر برای شناخت پدیده جرم بهره بگیرد و نمی توان علوم دیگر را تحت عنوان جرم شناسی در آورد.

در مطالعات علمی تعاریف مختلفی برای جرم شناسی بیان گردیده است. که در زیر بدان ها پرداخته می شود :

- ۱- جرم شناسی یعنی مطالعه علمی یک پدیده جنایی. در این تعریف جرم پدیده مجرمانه است و عمل ضد اجتماع جرم می باشد.
- ۲- جرم شناسی به هر عملی که به محض وقوع، دارای مجازات است. البته در این تعریف تنها به مجازات کیفری پرداخته است اما لازم است ضمن آن به پیشگیری غیر کیفری و آموزشی هم پرداخته شود.
- ۳- جرم شناسی یعنی تحقیق در رابطه با پیرامون عمل و اقدام و بررسی پیامدهای آن.

در این تعریف انسان همه دلایل شناخت فرایند مجرمانه می باشد. یعنی زمانی که فردی تصمیم به ارتکاب جرم می گیرد و بعد از این که تصمیم گرفت عمل را اجرا می کند. مورد مطالعه قرار می گیرند. اما لازم است تمام تمهیدات برای قبل

از تصمیم به ارتکاب یا حین تصمیم به ارتکاب جرم، رخ دهد چرا که بعد از رسیدن به مرحله اجرا، دیگر چندان کارساز نخواهد بود.

۴- اساس جرم‌شناسی را مطالعه علمی پدیده جنایی یا مجرمانه در بر می‌گیرد. اما قلمرو آن برای مطالعه علمی به واکنش اجتماعی نیز رخنه کرده است. و عاملی است که باعث توسعه و تصمیم این رویه شده است امروزه جرم‌شناسی به مطالعه پدیده مجرمانه و واکنش‌های اجتماعی می‌پردازد و این ارگان‌ها واکنش‌های افراد را به دنبال دارند.^۱

پس طبق تعاریف بیان شده، جرم‌شناسی ضمن شناخت جرم و فلسفه بروز جرم، به ارایه راهکارهایی می‌پردازد که از بروز جرم پیشگیری گردد و با توجه به پیچیده شدن جوامع که نتیجه گسترش تکنولوژی است و روز به روز هم در حال تحول و دگرگونی می‌باشد. باید راهکارهای بینادی و تحول‌گرایانه ارایه گردد تا از بروز چنین جرایمی پیشگیری گردد بهمین خاطر در فصل دوم به ارایه نهادهایی که در اصلاح فرد و جامعه موثر هستند پرداخته می‌شود و در فصل سوم طبق این نهادها، راهکارهای پیشگیرانه ارائه خواهد شد.

۱-۲- ویژگی‌های جرم‌شناسی:

پیش از آن‌که به چیستی جرم‌شناسی پیشگیرانه پرداخته شود، به این نکته باید توجه داشت که با نگاهی به تاریخ جرم‌شناسی، از ابتدا تا به امروز، دریافت می‌شود که جرم‌شناسی ویژگی‌هایی دارد که این ویژگی‌ها مورد توجه می‌باشند و در ذیل به آن‌ها پرداخته می‌شود.

۱-۲-۱ چندمعنایی بودن جرم‌شناسی:^۲

یکی از مهم‌ترین خصیصه‌های جرم‌شناسی، عبارت از این است که، جرم‌شناسی یک علم چندمعنایی است. در واقع، جرم‌شناسی محل تلاقی و برخورد یافته‌های علوم مختلف از جمله روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و دیگر علوم است. می‌توان گفت که، جرم‌شناسی مانند پزشکی چهارراه علوم گوناگون است. در واقع از دستاوردها و یافته‌های علوم مختلف برای انجام مأموریت خویش یعنی تحلیل جرم و شناسایی عوامل مؤثر بر وقوع جرم، نظریه‌پردازی در این زمینه و ارائه راهکارهای مناسب برای مهار این پدیده، استفاده می‌کند.

۱. صابتی پور، بهزاد، ۱۳۹۷، مکاتب و قلمرو جرم‌شناسی، فصلنامه علمی حقوقی قانون یار، دوره دوم، شماره هفتم، پاییز، ص ۵۲-۵۴

۲- نیاز پور، امیر حسن، ۱۳۹۳، اساسی سازی حقوق پیشگیری از جرم در ایران، مجله پژوهش حقوق کیفری، دوره دوم، شماره ۶

عده‌ای این ایراد را وارد می‌کنند که، جرم‌شناسی علم نیست. اگر با نگاهی سطحی به این سخن نگریسته شود، جرم‌شناسی مانند علم پزشکی از دستاوردهای علوم دیگر استفاده می‌کند؛ اما، نکته‌ای که وجود دارد، عبارت از این است که، جرم‌شناسی از دستاوردهای علوم مختلف بهره جسته، وارد دستگاهی (مانند چرخ‌گوشت) کرده و این دستاوردها را با یکدیگر آمیخته و مخلوط می‌کند. زمانی که جرم در حوزه جرم‌شناسی تحلیل می‌شود، درست است از دستاورد علم روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و ... استفاده می‌کند؛ اما نمی‌توان بیان داشت که جامعه‌شناسی یا روانشناسی است؛ زیرا در حوزه علم روانشناسی، جرم صرفاً از دریچه روان‌شناختی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در حوزه جامعه‌شناسی، جرم صرفاً از منظر جامعه‌شناختی مورد تحلیل قرار می‌گیرد؛ اما جرم‌شناسی از همه این دستاوردها بهره می‌گیرد. بنابراین جرم‌شناسی علمی است که نسبت به آن علومی که از دستاوردهای آن‌ها در حال استفاده است از استقلال برخوردار است؛ یعنی آن نظریه و تحلیلی که جرم‌شناسی ارائه می‌دهد یقیناً با تحلیل روان‌شناسی در مورد رفتار مجرمانه متفاوت است؛ زیرا یک نگاه تک‌بعدی دارد؛ ولی جرم‌شناسی نگاهی ترکیبی و چندبعدی و از منظرهای مختلف به موضوع دارد.

لازم به ذکر است که جرم‌شناسی از دستاورد علمی سایر دانش‌های مانند معماری نیز استفاده می‌کند. اگرچه در پیشگیری رشد مدار، از یافته‌های روانشناسی و جامعه‌شناسی استفاده می‌شود به همین خاطر گاه عده‌ای از جرم‌شناسان نام آن را مداخله روان‌شناختی و اجتماعی زودهنگام گذاشته‌اند. طبیعتاً این علم و این شاخه از جرم‌شناسی، با آنچه در حوزه علم روانشناسی در مورد کودکان معضل دار بحث می‌شود تفاوت دارد؛ زیرا روانشناسی رشد، فقط از منظر روانشناسی به مشکلات فردی، روحی و روانی افراد توجه داشته و نگاه جامعه‌شناختی ندارد؛ اما جرم‌شناسی با یک نگاه فراگیر به مسئله توجه نشان می‌دهد و این خصیصه و ویژگی مهم جرم‌شناسی است.^۱

هرچند جرم‌شناسی از یافته‌های علوم مختلف در جهت رسیدن به هدف (پیشگیری) بهره می‌گیرد اما فقط به یافته‌های دیگر علوم بسنده نمی‌کند و بلکه راهکار جامع و مانع ارائه می‌دهد.

۱-۲-۲- نظری و کاربردی بودن جرم‌شناسی^۲:

جرم‌شناسی، علمی نظری و کاربردی است و علم انتزاعی محض نیست؛ بلکه در کنار نظریه‌پردازی‌ها در کنار تحلیل و پردازش رفتار مجرمانه و تئوری پردازی، یک دانش یا علمی است که راهکار ارائه می‌دهد. بنابراین جنبه تئوری و نظری، از یک‌سو و جنبه کاربردی از سوی دیگر، مانند علم پزشکی است. (در علم پزشکی نظریه‌های مختلف در مورد درمان مطرح می‌شود؛ ولی باوجود این نظریه‌ها، شیوه‌ها و راهکارها هم مشخص می‌شود). به‌عنوان مثال، زمانی که از یک

۱- نیاز پور، امیر حسن، ۱۳۹۳، اساسی سازی حقوق پیشگیری از جرم در ایران، مجله پژوهش حقوق کیفری، دوره دوم، شماره ۶، ص ۸

۲- نجفی ابرند آبادی، علی حسین، ۱۳۷۹-۸۰، جرم‌شناسی پیشگیری، تقریرات مباحثی در علوم جنایی، ص ۵۲

عامل جزم‌زا در جرم‌شناسی نظری سخن گفته می‌شود، در جرم‌شناسی کاربردی روش مناسب برای حل این منطق مطرح می‌شود.^۱

۱-۲-۳- بهره‌گیری جرم‌شناسی از موازین اخلاقی خاص:

هر دانش از یک سلسله اخلاق حرفه‌ای یا گد‌های رفتاری یا منشور اخلاق سازمانی برخوردار است جرم‌شناسی نیز از این قاعده مستثنی نیست. در جرم‌شناسی، یک سلسله موازین اخلاقی خاص وجود دارد. به‌عنوان مثال، پیشگیری وضعی در قلمرو جرم‌شناسی به‌عنوان یک راهکار مناسب ارائه می‌شود؛ اما به هر شکل و با داعیه مبارزه علیه بزهکاری، نمی‌توان از پیشگیری وضعی بهره‌مند شد، بلکه باید موازین اخلاق حرفه‌ای مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا پیشگیری وضعی محدودیت آور است. حریم خصوصی شهروندان را با محدودیت مواجه می‌کند و به این‌سان، به هر شکل و به هر بهانه‌ای نمی‌توان از آن بهره‌مند شد. به‌عنوان مثال؛ در بعضی از کشورها برای پیشگیری وضعی در جرائم تروریستی این جواز صادر شده که تمام گفته‌های افراد ضبط و ثبت شود. یعنی شنود از سوی پلیس نسبت به تمام شهروندان صورت می‌گیرد که این حریم خصوصی افراد را نقض می‌کند.^۲

در جرم‌شناسی پیشگیری، به امنیت و تأمین آن و زندگی خصوصی افراد اهمیت داده می‌شود. در این راستا باید قانون وضع شود که در کدام موارد خاص می‌توان حریم خصوصی افراد را درنوردید و این‌که قانون‌گذار مشخص کند که چه استفاده‌ای از آن می‌شود. یعنی اشاره بر آن است که باید مجلس - نهاد قانون‌گذار - اجازه دهد که آیا چنین اقدامی صورت گیرد. به‌عنوان مثال، شنود و همچنین سطح استفاده را مشخص کند که شنود برای پیشگیری از جرائم تروریستی است و حتی این‌که در چه مکان‌هایی صورت گیرد می‌تواند سیاست تعیین کند. در این حالت اگر دو نفر راجع به سرقت اظهار نظر کردند، پلیس حق وارد شدن به این موضع را ندارد و چنانچه قصد پیشگیری از سرقت را داشته باشد، باید از سایر روش‌ها استفاده کند. درواقع، نحوه استفاده از ظرفیت‌ها و سازوکارهای پیشگیرانه را باید قانون‌گذار مشخص کند.^۳

ایرادی که در نظام عدالت کیفری ایران، به چشم می‌خورد عبارت از این است که، پلیس، دوربین مداربسته را در بحث رسیدگی به جرائم رانندگی نصب می‌کند؛ اما نباید تشخیص دهد که این دوربین در چه مکانی نصب شود؛ زیرا پلیس مرجع اجرایی بوده و مرجع سیاست‌گذار نمی‌تواند باشد. این سیاست را که در چه مکانی دوربین نصب و استفاده شود، باید توسط قانون‌گذار مشخص شود؛ زیرا نماینده شهروندان است. درواقع همان‌که قانون‌گذار سیاستی را تدوین می‌کند؛ به این معنا است که از سوی تمامی شهروندان اجازه چنین رفتاری را صادر می‌کند. به همین جهت ایرادی که وجود دارد عبارت از این است که نحوه بهره‌برداری از اطلاعات که این دوربین‌ها ثبت و ضبط می‌کند، مشخص نیست و

۱- همان

۲ دانش، تاج زمان، ۱۳۹۳، مجرم کیست؟ جرم‌شناسی چیست؟ چاپ دوازدهم، تهران: انتشارات کیهان، ص ۷۳

۳ نجفی ابرند آبادی، علی حسین، ۱۳۷۹-۸۰، جرم‌شناسی پیشگیری، تقریرات مباحثی در علوم جنایی، ص ۵۴

این موضوع حقوق و آزادی‌های فردی را در معرض خطر قرار می‌دهد. پس لازم است قانون‌گذار محترم با حفظ حریم خصوصی افراد به این موارد توجه داشته باشد و سیاست‌های لازم در این موارد را بیان کند.

جرم‌شناسی به این نکته اشاره می‌کند که اگرچه برای اصلاح و درمان بزهکار به دنبال شناسایی محیط خانواده و به دست آوردن اطلاعات حریم خصوصی افراد است؛ اما رازدار حرفه‌ای را هم باید مدنظر قرار داد و این اطلاعات را در اختیار همگان قرار نداد. این موارد در واقع، نشان‌دهنده این است که جرم‌شناسی به آداب اخلاق حرفه‌ای توجه دارد. چرا که در هر رشته و شغلی، اخلاق حرفه‌ای مربوط به آن سازمان باید رعایت گردد.

۱-۲-۴- جرم‌شناسی فرهنگی^۱:

یکی از شاخص‌ترین شاخه‌های جرم‌شناسی، جرم‌شناسی فرهنگی است. این دسته از جرم‌شناسان بر این باورند که جرم یک امر فرهنگی است. در واقع جرم‌شناسان فرهنگی، جرم را در چهارچوب یک پدیده فرهنگی تحت مطالعه و بررسی قرار می‌دهند. به این نکته باید اشاره نمود که اساساً در حوزه جرم‌شناسی مؤلفه‌های فرهنگ به‌عنوان یک امر تأثیرگذار بر ارتکاب جرم یا در پیشگیری از جرم، همواره مورد توجه بوده است. به‌عبارتی‌دیگر، نظریات سنتی جرم‌شناسی به مقوله فرهنگ توجه داشته‌اند.

در این راستا می‌توان از راب وایت صحبت کرد که با انتشار کتاب جامعه کنار خیابان به تأثیر فرهنگ به گرایش افراد به بزهکاری توجه کرده است. او در این کتاب، به مطالعه جرم‌شناسی محله‌های فقیرنشین ایتالیایی در آمریکا مبادرت ورزیده بود. همچنین آلبرت کوهن که در چهارچوب کتاب پسران بزهکار به خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه اشاره نموده بود. او در ادامه، نظریه فشار رابرت مرتون را مورد بررسی قرار داده و به مطالعه بزهکاری در مدارس می‌پردازد. او بیان می‌کند در مدارس دانش‌آموزانی که دارای منزلت خانوادگی و اجتماعی بالا هستند در کنار دانش‌آموزان کم منزلت قرار گرفته و با نقض هنجارهای حاکم به دنبال طلب توجه و در واقع جایگاه اجتماعی هستند. آن جایگاه اجتماعی نامناسب باعث می‌شود که برای دستیابی به مدارج بالاتر دست به ارتکاب جرم زده و به تشکیل باند مجرمانه اقدام نمایند تا از این طریق جلب‌توجه کنند.^۲

همانطور که یکی از شاخه‌های جرم‌شناسی، جرم‌شناسی فرهنگی است. لازم است به فرهنگ یک جامعه توجه ویژه ای شود. به خانواده که عامل بنیادین و تحول‌گرایانه فرهنگ می‌باشد باید جزء اولویت‌های یک دولت باشد و از طریق آموزش فرهنگ ایده‌آل از بروز جرایم پیشگیری کرد.

۱- میرزایی منفرد، غلامعلی، ۱۳۹۳، تحلیل جرم انتشار آگهی یا اعلامیه پذیره نویسی بدون مجوز سازمان، فصلنامه بورس اوراق بهادار شماره ۶، ص ۲۵.

۲- ملک محمدی، حمیدرضا، مبانی و اصول سیاست‌گذاری عمومی، ۱۳۹۶، نشر سمت، ص ۱۴۵.

۱-۳- فایل های شخصی :

فایل ها، اطلاعات، اسرار شخصی و حریم خصوصی یکی از حقوق اساسی بشر است که از نگاه فقه مورد توجه قرار گرفته است و لازم است از نظر قانون نیز بدان توجه ویژه ای شود

هرچند تعاریف متعددی در مورد فایل های شخصی بیان گردیده است. اما هیچ کدام از آنها تعریف دقیق و جامع و مانع از فایل های شخصی بیان نکرده است. بعنوان نمونه به یکی از تعریف ها اشاره می گردد. در بند یک ماده ۴ مقررہ جدید اتحادیه اروپا آمده است که بیان می کند « اشخاص حقیقی اشخاصی هستند که از طریق مدارکی مانند شماره ملی، شناسنامه، کارت ملی، عکس و سایر اطلاعات قابل شناسایی و تشخیص هستند این تعریف تمام ابعاد شخصیتی یک فرد را در بر می گیرد ». این تعریف تمام جنبه های شخصیتی یک فرد را دارد. اما تعریف جامع و مانع نیست چرا که این تعریف در مورد اطلاعات یک شخص است هرچند اطلاعات هم جزء فایل شخصی است اما به طور کامل به جنبه های دیگر فایل شخصی نپرداخته است. در واقع فایل های شخصی را می توان اینگونه تعریف کرد که شامل تمام فایل های خصوصی (عکس، فیلم، صوت و...) و اطلاعات شخصی افراد (دارایی ها، اطلاعات بانکی و...) و دیگر موارد که فرد به هیچ وجه راضی به افشای آن توسط دیگری نیست و این دیگری هم می تواند فرد حقیقی باشد یا حقوقی.

۱-۴- مفهوم حریم خصوصی:

برای حریم خصوصی تعریف متعددی بیان شده است اما حریم خصوصی به لحاظ مفهوم لغوی از دو کلید واژه یعنی حریم و خصوصی تشکیل شده است که در این راستا حریم یعنی آن چه که فرد دوست دارد از نظر دیگران پنهان باشد منظور از دیگران در این جمله می تواند هر فردی باشد مثلا دولت سایر اشخاص حقوقی و حقوقی.

حریم در لغت از ریشه « حرم » گرفته شده است و آن به معنای بازداشته، دور و بر، اطراف می باشد. ^۱ به عبارت دیگر حریم اطراف خانه و عمارتی است که به فرد تعلق دارد و مکانی است که دفاع و حفاظت از آن برای همگان واجب و ضروری است.^۲

در لویحه مربوط به حریم خصوصی که از زمان دولت هفتم از سوی کمیسیون های دولتی تهیه و به مجلس تقدیم شد، در ماده دو این لایحه حریم خصوصی این گونه تعریف شده است که قلمرویی از زندگی هر فردی است که از سمت قانون برای حمایت از آن اعلام شده و با توجه به این که این محدوده مورد حمایت قانون است بنابراین افراد دیگر بدون رضایت صاحب آن نباید وارد حریم خصوصی شده و اطلاعاتی در این زمینه از کسی منتشر نمایند. مکان هایی مانند محل کار، داده های شخصی، ارتباطات خصوصی حریم خصوصی می باشند.

۱- انصاری، باقر، ۱۳۸۳، حریم خصوصی و حمایت از آن در حقوق اسلامی تطبیقی و ایران، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه

تهران، شماره ۶۶، ص ۸۴۲

۲- معین، محمد، ۱۳۸۶، فرهنگ فارسی، جلد اول، چاپ دوم، انتشارات امیر کبیر، ص ۲۲

حریم خصوصی یک مفهوم سیال و نسبی است. بنابراین ممکن است یک امر در کشوری یا منطقه ای یا حتی نسبت به یک فرد حریم باشد اما نسبت به دیگری حریم محسوب نگردد. بهمین خاطر نمی توان یک امر مطلق به حساب آورد پس می توان حریم خصوصی را این گونه تعریف کرد که هر امری (اعتقادی، فرهنگی، روحی و روانی، جسمی و...) به اعتقاد فرد جزء اسرار و امور خصوصی است و به هیچ وجه راضی به فاش آن نیست.

با توجه به مطالب فوق، هرچند پیشرفت علم و پیچیده شدن ارتباطات و گسترش فضای مجازی، امکانات بسیاری را برای زندگی به ارمغان آورده است و در زمان کوتاه و محدود، مشکلات و مسائل زیادی در آن واحد حل و فصل می شود ولی از طرفی مشکل ساز هم است و در قبال آسایش، آرامش روحی و روانی بسیاری از کاربران را به یغما برده، هرچند قانون و سیاست های بسیاری برای حفظ آرامش و بهبود یافتن وضعیت کاربران به تصویب رسید اما چندان کارساز نبوده و آنچه لازم است کاربران را از این مهلکه نجات دهد ضمن حفظ آرامش روحی و روانی توسط کاربران، آموزش بنیادین و تحول گرایانه توسط نهادهای جرم شناسی و پیشگیرانه است.

۱-۵- تاریخچه توجه به حریم خصوصی:

از آن جایی که حریم خصوصی از اهمیت زیادی برخوردار است و حمایت از آن از دیدگاه قانونی لازم اجرا است بنابراین می بایست در ابتدا به این امر توجه کرد که حریم خصوصی آیا در گذشته نیز مورد توجه واقع می شده یا خیر؟ به همین دلیل در ابتدا تاریخچه ای از آن بیان می شود سپس مبانی آن مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

شناخت حریم خصوصی نوعی حق انسانی است که ریشه در تاریخ دارد. و از دیر باز در قوانین انجیل، یهود و ... وجود داشته است. در یونان باستان در این زمینه حمایت ها و مصونیت هایی وجود داشته است. به طور کلی در سوگند سقراط ۳۰۰ سال قبل از میلاد پزشکان سوگند می خوردند که اطلاعات بیمار محرمانه بماند.^۱

موضوع حریم خصوص در کتاب خدا نیز مورد توجه قرار گرفته است و خداوند در سوره های نور، حجرات، در باره اهمیت حریم خصوصی و احترام به آن سخن گفته است. بنابراین می توان گفت که حمایت از حریم خصوصی به حدود ۱۴۰۰ سال پیش از میلاد بر می گردد. تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده است نشان می دهد که حریم خصوصی در تمام زمان ها و مکان ها و حتی جوامع ابتدایی نیز وجود داشته و مورد احترام واقع شده است. مطالعه حریم خصوصی دارای نتایج متفاوتی است. مثلا برخی صاحب نظران بر لزوم حمایت از آن تاکید کرده اند. یکی از نویسندگان در باره اهمیت حریم خصوصی مقاله ای را در سال ۱۸۹۰ چاپ کرد اولین بحث در این رابطه این بود که افراد دارای حریمی هستند که باید محترم شمرده. نویسنده در این مقاله گزارشی از مطبوعات در باره حمایت از این پدیده را بیان کرده است.^۲

در نظام حقوقی ایران با تصویب قانون اساسی حمایت و حفاظت از حریم خصوصی مورد نظر قانون گذار بوده است.^۳

۱- بروجردی، مهدخت، ۱۳۸۲، حریم خصوصی در جامعه اطلاعاتی، تهران، انتشارات دادگستر، ص ۳

۲. شاه قلی، احمد رضا، اخلاق رسانه و حریم خصوصی، رویکرد اسلامی، فصلنامه رسانه، شماره ۸۰، ص ۴۲

۳. اردبیلی، محمد، حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ چهل و هفتم، نشر میزان، تهران، ص ۶۰

ضمن پذیرش تاریخچه فوق، باید اذعان داشت که عقل نیز به حفظ حریم خصوصی حکم می کند و بهمین جهت باید تاریخچه آن را به زمان آفرینش حضرت آدم نسبت داد چرا که عقل در تمام زمانها حکم به حفظ و صیانت از حریم خصوصی می کند.

۱-۶- حق حفظ حریم خصوصی^۱:

افراد در زندگی خود، ناگزیر دارای برخی اطلاعات عمومی، شغلی و خانوادگی هستند از کسی پوشیده نیست و نمی ماند و دانستن آن هم اشکالی ندارد اما هر کس برای خودش صد در صد مسائل خصوصی دارد که لازمه آن سری و عدم افشای آن می باشد. چرا که افشای مسایل خصوصی از نظر اخلاقی یک رفتار مذموم و از نگاه قانون جرم محسوب می شود.

حریم خصوصی قلمرویی از زندگی اشخاص است که مهم و با اهمیت بوده و قانون گذار تجاوز به این مکان را در هیچ مرحله ای از زندگی و زمان مجاز نمی داند.

«حریم خصوصی، قلمروی از زندگی اشخاص است که انسان نوعی و متعارف با درک نیازهای جامعه در هیچ وضعیتی تجاوز به آنرا مجاز نمی داند به دیگر سخن، حق افراد، گروهها یا موسسات نسبت به اینکه چه موقع، چگونه و چه اندازه اطلاعات درباره آنها به دیگران منتقل شود، حریم خصوصی نام دارد.»^۲

تعریف دیگری که از حریم خصوصی وجود دارد این است که حریم خصوصی بخشی از زندگی انسان است که تصمیم گیری در باره انتقال اطلاعات به دیگران مانند عکس، صوت و حریم منازل نیاز به مجوز فرد صاحب عکس دارد.^۳

عصر اطلاعات جامعه ای بازتر به ارمغان آورده است، اما حریم خصوصی افراد دم به دم با نوآوری های تکنولوژی در تنگنای بیشتر قرار می گیرد چشم انداز حقوقی و فنی فضای مجازی نیز دستخوش دگرگونیهای شگفت انگیز شده است جنبه های دیگری از مالکیت، تجارت، هنر، خلاقیت و نوآوری پدید آمده اند و اخلاق و حقوق نیز از دیدگاههای نوین به آنها می نگرند. از این رو، قوانین و مقررات نوینی وضع و کوشیده شده تا این گستره ها، حد و مرزها، حقوق و چارچوب آنها سامان یابد. حریم خصوصی امروز با چالش هایی همراه است که نظام حقوقی نوین می بایست برای مقابله با آن تمرکز نماید.

---

۱. The Right of Privacy

۲- انصاری، باقر و دیگران، مسئولیت مدنی رسانه های همگانی (ناشر، اداره چاپ و انتشار معاونت پژوهش و تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، ریاست جمهوری، تهران، ۱۳۸۱)، ص ۱۶۱

۳- مندل، توبی (Toby Mendel)؛ «اصول حاکم بر حریم خصوصی اطلاعات»؛ مترجم باقر انصاری؛ ماهنامه «اطلاع رسانی حقوقی»، معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، تهران، شماره ۳، دی ماه ۱۳۸۱، ص ۳۴